

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПОГЛЯДИ СТЕПАНА БАНДЕРИ

Ірина Федорівна Радіонова

<https://orcid.org/0000-0002-0941-2867>

Університет «КРОК», м. Київ, Україна,
д.е.н., професор, зав.каф. теоретичної
та прикладної економіки

Святослав Сергійович Поляков

Університет «КРОК», м. Київ, Україна,

студент 2 курсу, спеціальність
«Підприємництво, торгівля та біржова
діяльність» Фахового коледжу
Університету «КРОК»

***Анотація.** В тезах висвітлені соціально-економічні ідеї С.Бандери. Автори виходили з припущення, про можливість виокремлення двох груп соціально-економічних ідей в поглядах провідника української нації, а саме: тих, що пов'язані з побудовою самостійної держави Україна, та тих, які присвячені ідентифікації економічного устрою імперії сср, в якій реалізувався економічний колоніалізм поневолених народів. Зроблено висновок про те, що соціально-економічні ідеї С.Бандери не втратили й сьогодні своєї актуальності.*

Основні етапи біографії видатного політичного діяча, провідника української нації Степана Андрійовича Бандера, які, на думку авторів тез, суттєво вплинули на формування його поглядів є такими:

-народження (1909 р.) та виховання в родині греко-католицького священика;

-навчання в Стрийській українській гімназії, участь у пластовому русі Галичини, вступ до Львівської політехніки;

-долучення до діяльності підпільної Української військової організації (УВО), арешт у 1928 р. польською поліцією за організацію в Калуші маніфестації з нагоди 10-ї річниці ЗУНР.

-вступ у 1929 р. до Організації Українських Націоналістів (ОУН) та виконання з 1933 р. функцій Крайового провідника ОУН у Західній Україні,

організація актів спротиву шовіністичній політиці польської влади на українських землях, що перебували в складі Польщі;

-засудження за діяльність в ОУН до смертної кари, заміненої на довічне ув'язнення, та відбування покарання у польських в'язницях в умовах суворої ізоляції більше 5 років;

-скликання у Львові Національних зборів, які 30 червня 1941 р. проголосили Акт відновлення Української держави й створення Українського державного правління на чолі з Я.Стецьком, арешт та ув'язнення німецькою окупаційною владою до концтабору Заксенхаузен у 1941-1944 рр.,

-створення після Другої світової війни мережі ОУН, яка охопила всі країни Західної Європи, США, Канаду, Аргентину, й поширення світом ідеї українського націоналізму, ідеї незалежної соборної української держави та інформації про реальні події в радянській Україні.

-вбитий в Мюнхені радянськими спецслужбами 15 жовтня 1959 р.

В соціально-економічних поглядах С. Бандери ми виокремлюємо дві групи ідей, а саме:

- ті, що стосуються питань державного устрою майбутньої України,
- ті, які розкривають зміст економічної організації підрадянської України.

Ключові питання державного устрою майбутньої України розкриті у програмних документах Проводу ОУН, до створення яких С.Бандера, як провідник організації, мав безпосереднє відношення. Зокрема, у постановах ІІ Великого збору ОУН у 1941 р. йдеться про те, що, по-перше, держава базуватиметься на міцній владі «однієї політичної організації провідного національного активу». Щодо економічних основ майбутньої держави зазначено таке:

- рівність усіх українців у правах і обов'язках супроти нації та держави;
- «поділ на рівні заняття й фахи та відповідно до нього виробничі професійні організації, побудовані на засаді продукційного солідаризму й рівноправності всіх працюючих».[1, 2]

За ініціативи С. Бандери, у 1940 р. сформовано Комісію державного планування з завданням створення документів про організаційні механізми

влади. Результатом роботи комісії стала інструкція «Діяльність і боротьба ОУН під час війни» (1941 р.), яка передбачала такі дії:

- формування органів державної влади одночасно зі збройною боротьбою за звільнення території України від московської окупації;
- зосередження на початковому етапі становлення держави всієї політичної, військової, адміністративної і навіть судової влади в руках окремих керівників місцевих територіальних одиниць;
- максимальна самостійність місцевої влади у вирішенні всіх суспільно-економічних питань окремих територій при обмеженні місцевого самоврядування;
- політичний устрій дістав назву «націократія», що означало акцентування особливої ролі національного ядра в створенні держави,
- активна пропаганда ідей українського націоналізму через освіту, заклади культури, видавництва тощо

Уявлення про механізми творення української держави Проводу ОУН на чолі зі С. Бандерою еволюціонували в бік демократизму та суспільного компромісу заради самостійної української держави. Це виявилось у таких нових ідеях, що містились в інструкції, розробленій після III Надзвичайного великого збору ОУН у 1943 р.:

- твердження про те, що «ідеалом нової суспільності є вільна людина», відтак, людина визнана центром державотворення,
- для політичного режиму, за який боролася ОУН(б), використано термін «новий лад», а в подальших документах - «демократичний лад», замість терміну «націонкратія»,
- визнавалась необхідність «свободи політичних і громадських організацій», через які могло здійснюватися самоврядування .

У 1949 р. Провід ОУН на чолі зі С. Бандери в документі «Резолюція членів ОУН» зафіксував відмову від будь-якого монополізму та претензій на особливу роль в творенні української держави. При цьому підкреслена роль ОУН «презентувати волю народу».

У «Роз'ясненні Проводу ОУН на Українських Землях» в 1950 р. міститься ідея про те, що майбутнє українське суспільство має бути «без визискувачів і визискуваних», ґрунтуватися на «суспільній і трудовій власності на засоби виробництва» та на «політичній демократії». При цьому,

демократизм пов'язувався лише з громадсько-політичною сферою. Натомість, в економіці виключалась повна свобода приватної власності та необмежена конкуренція. [3,4]

Основні риси економічної системи підрадянської України розкрито в статтях та виступах С.Бандери 1950-х років. В них, пояснювались події в радянській імперії після смерті Й.Сталіна включно з, так званими «хрущовськими реформами». На наш погляд, найбільш цінними є ідеї С.Бандери, які пояснювали зміст економічного колоніалізму радянської імперії. Характеризуючи економічний лад, що панував та вдосконалювався в імперії сср та в Україні, зокрема, С.Бандера [5] визначав такі особливі ознаки економічного колоніалізму в сср:

- підпорядкованість економічної системи меті розбудови мілітарного потенціалу, який забезпечував експансію імперії та захоплення нових територій;
- жорсткий економічний централізм у стосунках москви та республік сср, а після Другою світової війни – у стосунках москви та країн, так званого «соціалістичного блоку», які увійшли в «зону впливу» радянської імперії,
- централізоване планування як інструмент примусового використання економічних спроможностей інших країн в інтересах москви та створення системи узалежнення та поневолення народів,
- забезпечення зростання продуктивності праці не завдяки технічній озброєності, а за рахунок додаткової експлуатації працівників та нехтування умовами праці, випереджаючи зростання продуктивності праці в порівнянні зі зростанням заробітної плати,
- використання невилічливої рабської праці в концентраційних таборах та в колгоспах для здійснення індустріалізації.

Висновки:

Аналіз соціально-економічних ідей С.Бандери дає підстави для висновку про те, що провідник нації був не лише видатним політиком та практиком боротьби за самостійну соборну Українську державу, а й розробником ідей, які ставали підґрунтям практичної діяльності.

Працюючи в надзвичайно складних та несприятливих для формування Української держави умовах, С.Бандера разом з Проводом ОУН еволюціонував від ідей жорсткої організації до ідей більш демократичного державного

устрою. При цьому демократична форма розглядалась українськими націоналістами як така, що не мала гальмувати процес державотворення та зміцнення держави.

Ідеї С.Бандери про основи державотворення та економічний колоніалізм імперій збагачують теорію держави та теорію економічного колоніалізму. Адже Українська держава, попри 30 років її незалежного існування, є й досі загроженою. А економічний колоніалізм щодо поневолених народів рф продовжує існувати в тих формах, про які йшлося в статтях С.Бандери.

Ключові слова

соціально-економічні ідеї, Степан Бандера, Організація українських націоналістів (ОУН), державотворення, економічний колоніалізм

Список літератури

1. Радченко Ю. Перша наукова біографія Степана Бандери: погляд з Заходу. Україна модерна. Український інтелектуальний часопис. <https://uamoderna.com/blog/yurij-radchenko/liebe-bandera>
2. Акт проголошення Української Держави. 30 червня 1941 р. [http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/1941%20\(06\)%2030.akt.php](http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/1941%20(06)%2030.akt.php)
3. Кентій А.В. Документи ОУН та УПА у фондах ЦДАГО України <http://history.org.ua/JournALL/journal/2011/2/14.pdf>
4. Архів ОУН. Українська інформаційна служба. Лондон. <https://ounuis.info/fonds/executive-oun-f-1/646/boiova-dokumentatsiia-instruktsiia.html>
5. Бандера Степан. Перспективи Української революції. / упоряд. С.Ленкавський. – К.: Наш Формат, 2021. – 664 с.